Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Факультет спеціальної та інклюзивної освіти
Кафедра психокорекційної педагогіки та реабілітології

Збірник тез

з нагоди 100-річчя від дня народження Клавдії Турчинської

«ПРОФЕСІЙНО-ТРУДОВА СОЦІАЛІЗАЦІЯ В СИСТЕМІ СУЧАСНИХ РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ПОСЛУГ ДІТЯМ ТА ДОРОСЛИМ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ»

Київ – 2024

навчання на дистанційних засадах буде сприяти підвищенню якості засвоєння знань та практичних навичок учнями початкових класів з особливими освітніми потребами.

Список використаних джерел

1. Бондар В.І. Особливості формування трудової компетентності розумово відсталих учнів: навчальний посібник [для науковців, аспірантів, студентів в.н.з.] / В. І. Бондар, К. В. Рейда. – К.: «МП Леся», 2010. – 168 с.

2. Гіренко Н.А. Особливості формування практичної діяльності у учнів спеціальної школи на уроках праці. / Гіренко Н.А. Katowice School of Technology Press Editorial Board, Monograph 6, 2016. С. 79-87.

3. Мерсіянова Г.М. Корекційна спрямованість змісту трудового навчання швейній справі розумово відсталих школярів. / Г.М. Мерсіянова // Теорія і практика олігофренопедагогіки. Вип. 4 – К. - 2009. С. – 130-136.

4. Особливості реалізації компетентнісного підходу в освіті дітей з інтелектуальними порушеннями: навчально-методичний посібник / авт.: О. Чеботарьова, Г. Блеч, І Бобренко, І. Гладченко, О. Мякушко, С. Трикоз, І. Сухіна, Н. Ярмола. За наук. ред.: О. Чеботарьової, І. Сухіної. К.: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2019. 233 с.

5. Синьов В.М. Нова школа України і проблеми забезпечення якісної освіти дітей з особливостями розвитку / Соціальна і життєва практика дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах навчально-реабілітаційних центрів: / Практико-зорієнтований посібник / за ред. Єрмакова І.Г. та ін. – Дніпро: «Інновація», 2018. – С. 26-32.

Геращенко Світлана Іванівна
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри психокорекційної
педагогіки та реабілітології
факультету спеціальної та інклюзивної освіти

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УЧНІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Актуальним завданням української школи є реалізація компетентнісного підходу, що передбачає спрямованість освітнього процесу на формування в учнів ключових і предметних компетентностей.

Сучасні зміни суспільних і соціокультурних умов зумовили переорієнтацію системи спеціальної освіти на формування в учнів з інтелектуальними порушеннями життєвих компетентностей, які дозволять їм успішно навчатися, орієнтуватися в сучасному соціумі, інформаційному просторі, на ринку праці, виконувати соціально важливі завдання, реагувати на потреби і виклики часу.

Пріоритетом сучасної мовної освіти, стає навчання учнів з інтелектуальними порушеннями, орієнтоване на формування у школярів комунікативних умінь: уміння спілкуватися, слухати і чути партнера, співпрацювати, вільно, чітко і зрозуміло висловлювати свою думку.

Особливої актуальності набуває формування комунікативної компетентності учнів початкових класів з інтелектуальними порушеннями. Адже молодший шкільний вік надзвичайно сприятливий для оволодіння комунікативними уміннями і навичками, оскільки в учнів цього вікового періоду активно формуються фонематичні процеси та артикуляція, вони засвоюють нові слова і сталі вислови, оволодівають синтаксичними конструкціями, прагнуть до спілкування і набувають мовленнєвого досвіду.

Реалізація компетентнісного підходу в процесі навчання молодших школярів з інтелектуальними порушеннями української мови передбачає уточнення змісту і результатів навчання, добір ефективних методів, прийомів, форм організації навчальної взаємодії, оновлення дидактико- методичного супроводу освітнього процесу, запровадження нових підходів до перевірки та оцінювання навчальних досягнень учнів. Саме на розв’язання зазначених завдань було спрямоване наше наукове дослідження, присвячене дидактико-методичному супроводу компетентнісно-орієнтованого навчання української мови в початковій школі, у процесі якого визначено ефективні

засоби формування комунікативної компетентності молодших школярів з інтелектуальними порушеннями.

Актуальність роботи визначається тим, що сучасна система спеціальної освіти орієнтована на гуманістичний підхід до дитині як особистості, що розвивається. На перший план висувається ідея створення оптимальних умов розвитку особистості учня початкових класів, формування його соціальної активності. Учень початкових класів з інтелектуальними порушеннями повинен почувати себе активним членом суспільства.

Л.Вавіна у своїх дослідженнях вказувала на те, що учні з інтелектуальними порушеннями часто не можуть чітко висловлювати свої думки, їхня мовлення недостатньо виразне та образне. Одні з них бояться вступати в бесіду, не можуть правильно поставити запитання або аргументовано відстояти свою думку. Інші – не вміють слухати співрозмовника і не орієнтуються у зверненому до них мовленні.

Педагоги підкреслюють, що спілкування в молодшому шкільному віці несе дуже важливий виховний і освітній потенціал. Дослідження Н. Тарасенко, Л. Тараскіної показують, що в комунікативній діяльності школярів з інтелектуальними порушеннями проявляється в зниженні комунікативно-пізнавальної потреби в спілкуванні. У більшості дітей недостатньо сформована мовна комунікація й зв’язне мовлення, що створює бар’єри в міжособистісній взаємодії з дорослими та однолітками. Це проявляється в тому, що діти в основному уникають спілкування з педагогом і з однолітками, неуважні до мовлення співрозмовника, не вміють послідовно викладати свої думки, передавати їх зміст, беруть участь у спілкуванні часто з ініціативи інших, хоча розуміють звернене до них мовлення. Часто це супроводжується підвищеною тривожністю, напруженістю в контакті, страхами, уразливістю.

Компетентнісний підхід у процесі навчання української мови учнів з інтелектуальними порушеннями передбачає створення умов, які відкривають учням можливість самостійних дій щодо освоєння навколишнього світу. Для

повноцінного пізнавального та соціального розвитку учнів з інтелектуальними порушеннями необхідні контакти з однолітками.

В. Синьов у своїх працях зазначає, що вищі процеси дитячого мислення виникають у процесі соціального розвитку дитини шляхом перенесення на самого себе тих форм співробітництва, які дитина засвоює у процесі взаємодії з навколишнім соціальним середовищем».

Для формування комунікативної компетентності, а саме співробітництво та комунікативну взаємодію учнів з інтелектуальними порушеннями між собою в класі та у спеціально створених комунікативних умовах, нами були розроблені та апробовані ігри і завдання, які допоможуть частково усунути причини несформованість комунікативної компетентності в учнів молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями з використанням групової та парної форми роботи.

Експериментальна робота проводилася на уроках української мови, а також на позакласних заняття, спеціально організованих у другій половині дня. Запропоновані завдання були спрямовані на формування в учнів з інтелектуальними порушеннями вміння домовлятися з однолітками та уміння контролювати правильність виконання завдань.

У ході роботи за першим напрямом – формування вміння домовлятися з однолітками – для учнів було організовано цикл ігор. Наприклад, гра «Всела подорож» метою якої було формування взаєморозуміння та дружніх взаємин між однокласниками. Для мотивації учнів та успішного проведення гри з учнями було проведено розмову про значущість героїв гри, а саме водія та кондуктора в автобусі, призначення квитків та вартості проїзду, правила поведінки пасажирів автобуса. Використовувалася презентація з зображенням водія, кондуктора та пасажирів в автобусі, дорожні знаки, зупинки, назви зупинок. Для проведення гри в класі були розставлені стільці у встановленому порядку, з місцями для пасажирів в автобусі та місцями для водія та кондуктора. Спостерігаючи за діяльністю, учнів під час гри, можна сказати про те, що дітям було складно через особливості свого розвитку пригадати назви зупинок, але вони із

захопленням додавали в гру незвичайні предмети та вигадували нових персонажів.

У наслідок особливостей пізнавального розвитку учням з інтелектуальними порушеннями було складно пригадувати назви зупинок та орієнтуватися у різних ситуаціях пов’язаних з поведінкою у транспорті та взаємодією з іншими пасажирами. Для того, щоб ця проблема не була приводом відмови від гри, учням надавалися різні види допомоги.

Також, з метою формування мовленнєвої компетентності проводилися ігри та вправи у вільній діяльності, на позакласних заняттях або під час фізхвилинок на уроках. Наприклад:

1.Ігри та вправи на формування вміння співпрацювати з дорослими та однолітками.

Мета:

- ✓ вчити чути, розуміти та дотримуватися правил гри;
- ✓ розвивати самоконтроль за рухами та вміння працювати за інструкцією;
- ✓ виховувати довірливість по відношенню один до одного;
- ✓ розвивати почуття відповідальності за іншу людину

2. Ігри та вправи на формування вміння «складати» текст для висловлювання (уміння говорити самому)

Мета:

- ✓ вчити школярів викладати свої думки точно, коротко;
- ✓ розвивати вміння давати оцінку іншим з почуттям доброзичливості, враховувати особисті якості співрозмовника;
- ✓ навчити дітей встановлювати «зворотний» зв'язок при співпраці з однокласниками, а також з іншими дорослими людьми.

3. Ігри та вправи на формування вміння використовувати отриману інформацію.

Мета:

- ✓ розвивати вміння розуміти співрозмовника, переробляти отриману
- ✓ інформацію;

✓ сприяти розвитку вміння працювати з інформацією через встановлення логічних, причинно-наслідкових зв'язків.

Другий блок ігор та завдань був спрямований на розвиток вміння вести взаємний контроль. Ігри другого блоку проводились під час уроків як української мови так і інших предметних уроків.

На уроках української мови з метою реалізації компетентнісного підходу використовувалися вправи, в яких пропонувалося підібрати із запропонованого, і вставити в речення, або текст, пропущене слово і обговорити, як це слово впливає на інформативність тексту. Один учень відповідав, інші перевіряли та оцінювали його відповідь. Оцінювання на початковому етапі може здійснюватись за допомогою сигнальних карток: зелений колір – я згоден, червоний колір – я не згоден із відповіддю. Потім використовувати словесне оцінювання із опорою на алгоритм.

На уроці читання та розвитку мовлення учням пропонувалося стежити за переказом інших учнів, виправляючи помилки. Також учням пропонувалися завдання з картками на яких були записані репліки героїв оповідання «Ким бути?». Завданням для учнів було правильно вибрати картку, відповідно до роллі, скласти отриманий діалог і виразно його прочитати

На уроці мистецтва діти на початку уроку повторювали правила безпечного поводження з ножицями та клеєм. Це було організовано так: один учень біля дошки розповідав, інші сигналізували йому картками: «згоден» чи «не згоден». На етапі виконання аплікації учням у парах пропонувалося повторити план дій у майбутній роботі за допомогою слів-помічників та картинок. Школярі розповідали один одному в парах, потім один із них відповідав, інші заслуховували відповіді і виправляли у разі помилки.

На уроках трудового навчання або малювання часто застосовується прийом взаємне рецензування. Спочатку учень показує свій виріб, потім порівнює його з іншим виробом, потім обговорюють вироби з іншими учнями.

Під час проведення експерименту на уроках застосовувалась і групова форма роботи з учнями. Для кожної групи пропонувалося однакове завдання із

використанням карток. Учасники спільно виконували завдання, обирали того, хто виступатиме з відповіддю. Вчитель координував їх дії: допомагав у виборі потрібного спрямування, стежив за правильністю мовлення, згладжував суперечності, що виникають між учнями.

На уроках під час роботи доводилося допомагати учням та фіксувати удачі та невдачі в організації спільної діяльності. Спочатку вчитель сам інструктував учнів, яким чином вони повинні працювати в групах або парах. Пізніше учні могли вибирали той спосіб, якому їм зручніше вирішувати запропоноване завдання. Усі завдання виконувались у групових формах з метою надати кожному учню можливість спробувати свої сили в умовах взаємодії з іншими учасниками гри, де немає авторитету вчителя та уваги всього класу, а також допомогти школярам опанувати вміння співпрацювати між собою, не заважаючи іншим під час виконання завдань, приходити спільно до поставленої мети, допомагати один одному у виконанні завдань.

Виходячи з результатів спостережень за учнями початкових класів з інтелектуальними порушеннями, можна констатувати, що в ході експерименту було помічено позитивний настрій учасників, хоча в початку використання групової форми проведення занять діти неохоче йшли на контакт, відмовлялися брати участь у деяких іграх і завданнях.

Однак на наступних заняттях до навчального процесу включилися майже всі учні, тому що цьому сприяла доброзичлива атмосфера взаємодії вчителя зі школярами та участь у проведення уроку самих активних учнів.

У молодших школярів з інтелектуальними порушеннями також було відзначино позитивну динаміку формування вміння взаємодіяти з однолітками, зокрема: шукати шляхи правильного рішення, адекватно сприймати висловлювання один одного у незвичній ситуації. Використання рольових ігор та парної форми роботи на уроках та позакласних заняттях позитивно вплинуло формування комунікативної компетенції учнів початкових класів інтелектуальними порушеннями.

Список літератури:

1.Кравець Н., Бондар Н. (2020) Розвиток мовлення в учнів з інтелектуальними порушеннями в руслі концепції « Нова українська школа». Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи. Матер. ІІІ-ї Всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конеренції, м. Ніжин, 23 жовтня. С. 91-92.

2. Кузьмінська Є. О. (2013) Проблема підготовки розумово відсталих дітей доопанування грамоти в загальній та спеціальній психолого-педагогічній літературі. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. . Серія 19 Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : зб. наукових праць. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова. С.136–139. ук. праць. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, Вип. 9. С. 147-150.

3. Синьов В. М. Бондар В.І. (2015) Освітня Інтеграція учнів з інтелектуальними порушеннями / Синьов Віктор Миколайович, Бондар Віталій Івнович. Міністерство освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. - К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. 398 с

4. Вашуленко М. С. (2009) Компетентнісній підхід до перевірки мовних и мовленнєвих знань молодших школярів. Початкова школа, № 1. С. 16–20.

Ільчук О.В.
вчитель-дефектолог,
директор комунального закладу освіти
«Криворізька спеціальна школа
«Перлина» ДОР»

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ТРАЄКТОРІЇ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ.

Високоякісна профорієнтаційна робота має вагоме значення для майбутнього здобувачів освіти з інтелектуальними порушеннями. Це допоможе зорієнтувати та підготувати їх до професійної діяльності, надаючи корисну інформацію, щодо розуміння світу праці, включаючи бачення власної професійної траєкторії.

Згідно з Концепцією “Нова українська школа”, однією з десяти компетентностей НУШ є уміння вчитися впродовж життя.. Процес професійного самовизначення включає розвиток самосвідомості, формування